

iamdudum legenti annotandum uisum est, opportunius proferam: modo meminertis a Seruio nostro exigendum, ut quicquid obscurum uidebit, quasi literatorum omnium longe maximus, palam faciat. His dictis, & uniuerso cœtui complacitis, Prætextatus cum in se conuersa omnium ora uidisset, Philosophia inquit, quod unicum est munus deorum & disciplina disciplinarum, honoranda est anteloquio. Vnde meminerit Eustachius, primum sibi locum ad differendum omni alia professione cedente concessum. Huic tu mi Flauiane succedes: ut & auditu uestro recreer, & aliquanto silentio instaurem uires loquendi. Inter hæc seruilis moderator obsequii, cui cura uel adolendi penates, uel struendi penum, & domesticorum actuum ministros regendi, admonet dominum, familiam pro solennitate annui moris epulatam. Hoc enim festo, religiosæ domus prius famulos instructis tanquam ad usum domini dapibus honorant, & ita demum patrifamilias mensæ apparatus nouatur. Insinuat ergo præsul famulitii, cœnæ tempus & dominos iam uocare. Tum Prætextatus. Reseruandus ergo est Vergilius noster ad meliorem partem diei, ut mane nouum inspiciendo per ordinem carmini destinemus. Nunc hora nos admonet, ut honore uestro hæc mensa dignetur. Sed & Eustachius, & post hunc Nicomachus meminerint, crastina disertatione seruari sibi anteloquii functionem. Et Flauianus, Ex placita iam uos lege conuenio, ut sequenti die penates mei beari se tanti cœtus hospitio glorientur. His cum omnes assensu essent, ad cœnam, alio aliud de his quæ inter se contulerant remanifeste approbantemque, cum magna alacritate animi concesserunt.

FINIS PRIMI LIBRI.

Facile hic primi huius libri finis ostendit, quod multa in sequentibus desiderentur: Quota enim pars de rhetoricis obseruationibus extat? Vbi de scientia iuris auguralis ulla fit mentio? Ut ne dicam interim, quod multa desint & reliquorum, quod confusa omnia sint, uti suis locis sumus indicaturi.

MACROBII AVRELII

THEODOSII VIRI CONSULARIS ET ILLUSTRIS
SATURNALIORVM
LIBER .II.

Qua occasione de iocis ac diceris ueterum, sermo ortus fuerit inter conuiuas.
Caput .I.

SIC VBI MODESTVS EDENDI MODVS CESSARE fecit castimoniam ferculo, & conuiualis lætitia minusculis poculis oriebat: Auienus ait, Bene ac sapienter Maro noster tumultuosum ac sobrium uno eodemque uersu descripsit sub paucorum uerborum immutatione conuiuium. Nam ubi sub apparatu regio procedere solet luxus ad strepitum, Postquam prima, inquit, quies epulis. At cum heroes castigatis dapibus assidunt, non reducit quietem, quia nec præcessit tumultus. Sed inquit. Postquam exempta fames epulis. Nostrum hoc conuiuium, quod & heroi-

k ij ci seculi

E ci seculi pudicitiam, & nostri conduxit elegantiam, in quo splendor sobrius & diligens parsimonia, Agathonis conuiuio, uel post magniloquentiam Platonis non componere tantum, sed nec præferre dubitauerim. Nam ipse rex mensæ, nec in moribus Socrate minor, in Repu. philosopho efficacior. Cæteri qui ad estis eminentiores estis ad uirtutum studia, quæ ut poetis, comicis, & Alcibiadi, qui tantum fuit fortis ad crimina, aliisque quibus frequens illud conuiuium fuit, uos quibus existimet comparandos. Bona uerba queso, Prætextatus ait, circa reuerentiam tantum Socraticæ maiestatis. Nam reliquis qui in illo fuerunt symposio, hæc lumina quis non præponenda consentiat? Sed quorsum tibi Auiene hoc tendit exemplum? Quia sub illorum, inquit, supercilio non defuit, qui psaltri am intromitti peteret: ut puella ex industria supra naturam mollior, canora dulcedine & saltationis lubrico exerceret illecebris philosophantes. Illic hoc fieri tentatum est, ut Agathonis uictoria celebraretur. Nos honorem dei cuius hoc festum est, nullo admixtu uoluptatis augemus. Neque ego sum nescius, nos nec tristitiâ, nec nubilum uultum in bonis ducere, nec Crassum illum, quem autore Lucilio Cicero semel in uita risisse scribit, magnopere mirari. Ad hæc cum Prætextatus diceret, ludicras uoluptates nec suis penatibus assuetas, nec ante cœtum tam serium producendas, excepit Symmachus, Quia saturnalibus optimo dierum, ut ait Veronensis poeta, nec uoluptas nobis ut Stoicis tantum hostis repudianda est, nec ut Epicureis summum bonum in uoluptate ponendum, excogitemus alacritatem lasciuia carentem. Et ni fallor, inueni, ut iocos ueterum ac nobilium uirorum edecumatos ex multiuugis libris relatione mutua proferamus. Hæc nobis sit literata lætitiâ, & docta cauillatio, uicem planipedis & sabulonis impudica & prætextata uerba iacientis, at pudorem ac modestiam uersus imitata. Hæc res & cura & studio digna ueteribus uisa est. Et iam primo animaduertito duos, quos eloquentissimos antiqua ætas tulit, comicum Plautum, & oratorem Tullium, eos ambos etiam ad iocorum uenustatem cæteris præstitisse. Plautus quidem ea re clarus fuit, ut post mortem eius comœdiæ quæ incertæ se rebantur, Plautinæ tamen esse de iocorum copia noscerentur. Cicero autem quantum in ea re uoluerit, quis ignorat, qui uel liberti eius libros, quos is de patroni iocis composuit, quos quidam ipsius putant esse, legere curauit? Quis item nescit consularem eum scurram ab inimicis appellari solitum? Quod in oratione etiam sua Vatinius posuit. Atque ego (ni longum esset) referrem, in quibus causis cum nocentissimos reos tueretur, uictoriâ iocis adeptus sit. Ut ecce pro Lucio Flacco quem repetundarum reum, ioci opportunitate de manifestissimis criminibus exemit. Is iocus in oratione non extat, mihi ex libro Fusii Viuaculi notus est, & inter alia eius dicteria celebratur. Sed in hoc uerbo, non casu incidi, uolens feci. Iocos enim hoc genus ueteres nostri dicteria dicebant. Testis idem Cicero, qui in lib. Epi. ad Cornelium Nepotem secundo sic ait, Itaque nostri cum omnia dixissemus dicta essent, quæ facere & breuiter & acute locuti essemus, ea proprio nomine appellari dicteria uoluerunt. Hæc Cicero. Nouius uero Pomponiusque iocos non raro dicteria nominant. Marcus etiam Cato ille censorius, argute iocari solitus est. Horum nos ab inuidia muniret autoritas,

etiam si

etiam si nostris cauillaremur. At cum a ueteribus dicta referamus, ipsa utiq; au- **A**
torum dignitate defendimur. Si ergo probatis inuētum, agite quod cuiq; de di-
ctis talibus in mentem ueniet, uicissim memoriā nostram excitando referamus.

Placuit uniuersis lætitiæ excogitata sobrietas, & ideo ut Prætextatus incipiē-
do autoritatem de exemplo præberet, hortati sunt.

¶ De diuerforū iocis atq; dīctiis.

Caput .II.

Vm ille, Dictum uolo hostis referre, sed uicti, & cuius memoria in-
staurat Romanorum triumphos. Annibal Carthaginensis apud regem **B**
Antiochū profugus, facetissime cauillatus est. Ea cauillatio huiuscemo-
di fuit. Ostendebat Antiochus in campo copias ingentes, quas bellum Po. Ro-
mano factururus, cōparauerat: conuertebatq; exercitum insignibus argenteis &
aureis florentem. Inducebat etiam currus cum fascibus, & elephantos cum tur-
ribus, equitatumq; frænis & ephippiis, monilibus ac phaleris præfulgentē. At-
q; ibi rex contemplatione tanti & tam ornati exercitus gloriabundus Anniba-
lem aspicit. Et putas ne, inquit, satis esse Romanis hæc omnia? Tunc Pœnus elu-
dens ignauiam imbelliamq; militum eius pretiose armatorum: plane, inquit, sa-
tis esse credo Romanis hæc, & si auarissimi sunt. Nihil prorsus neq; tam lepide,
neq; tā acerbe dici potest. Rex de numero exercitus sui, ac de existimāda æqui-
paratione quæsiuerat. Respondit Annibal de præda.

FLAVIANVS subiecit, Sacrificium apud ueteres fuit, quod uocabatur Proter **C**
uia. In eo mos erat, ut siquid ex epulis superfuisset, igne cōsumeretur. Hinc Ca-
tonis iocus est. Nanq; Albidium quendam, qui sua bona comedisset, & nouis
sime domum, quæ ei reliqua erat, incēdio perdidisset: proteruiam fecisse dicebat,
quod comesse non potuerit, id combussisse.

SYMMACHVS deinde, Mater M. Bruti Seruilia, cum pretiosum ære paruo **C**
fundum abstulisset a Cæsare, subiiciente hastæ bona ciuium, nō effugit dictum
tale Cicerōis, Equidem quo melius emptum sciatis, comparauit Seruilia hunc
fundum Tertia deducta. Filia autem Seruiliæ erat Iunia Tertia, eadēq; C. Cras-
si uxor, lasciuiente dictatore tam in matrem q̄ in puellam. Tunc luxuriam senis
adulteri ciuitas subinde rumoribus iocisq; carpebat, ut mala non tantum seria
forent.

POST HVNC Cecinna Albinus, Plancus in iudicio forte amici, cum mole- **D**
stum testē destruere uellet, interrogauit (quia sutorē sciebat) quo artificio se tue-
ret. Ille urbane respōdit, Gallam subigo. Sutorium hoc habet instrumētum, qd
nō in facete in adulterii exprobatōnem ambiguitate conuertit. Nam Plancus
in Menia Galla nupta male audiebat.

SECVTVS est Furius Albinus, Post Mutinensem fugam quærentibus quid **D**
ageret Antonius, respondisse familiaris eius ferebat, Qd canis in Aegypto, bi-
bit & fugit. Quoniam in illis regionibus constat canes raptu crocodiloz exter-
ritos, currere & bibere.

EYSTACHIVS deinde, Publius Mutium in primis maleuolum cum uidisset **D**
solito tristiorē, Aut Mutio, inquit, nescio quid incōmodi accessit, aut nescio cui
aliquid boni.

k iij Inde

Annibalis
cauillatio.
Ex Gel. lib.
v, capite, v.

Catonis
iocus.

Ciceronis
dictum.

D
Diceriū su-
toris cuiul-
piam.

Iocus in M.
Antonium

Publij
dictum.

E
Faufti Syllæ iocus.

Inde Auienus, Fauustus Syllæ filius, cum soror eius eodē tempore duos mœchos haberet, Fuluium Fullonis filium, & Pompeium cognomine Maculā, Miror, inquit, sororem meam habere Maculam, cum Fullonem habeat.

Dictum
Seruiliij.
Malliij
responsio.

Hic Euangelus, Apud Lucium Mallium, qui optimus pictor Romæ habebatur, Seruilius Geminius forte cœnabat. Cumq; filios eius deformes uidisset, Non similiter, inquit, Malli fingis & pingis. Et Mallius, In tenebris em̄ fingo, inquit, luce pingo.

Demosthenis uerbu.
Ex Gel. lib. 1. cap. viij.

Eusebius deinde, Demosthenes, inquit, excitatus ad Laidis famam, cuius formam tunc Græcia mirabatur: accessit, ut & ipse famoso amore potiretur. Qui ubi dimidium talentum unius pretium noctis audiuit, decessit hoc dicto. οὐκ ἄρα γάρ τούτου μετανοήσασα.

F Inter hæc cum Seruius ordine se uocante per uerecundiam sileret, Omnes nos, inquit Euangelus, impudentes grammatice pronuntias, si tacere talia uis uideri tuitionem pudoris. Vnde neq; tuum, nec Disarii, aut Hori supercilium liberum erit a superbix nota, ni Prætextatum, & nos uelitit imitari.

Diſterium
Voraciliij.

Tunc Seruius, postq; magis silētium erubescēdum uidit, ad libertatem se similis relationis animauit. M. inquit, Voracilius Pitholaus, cum Caninius Riuius uno tantū die consul fuisset, dixit. Ante flamines, nunc cōsules diales fiunt.

Nec Disarius ultra exprobrationem taciturnitatis expectans ait.

Desunt uerba Disarij.

G
Platonis distichon.
Ex Gell. li. xix, cap. xi.

Post hunc Horus quoq; Affero ad uos, inquit, Πλάτωνος Platonis, quo ille adulescens iuserit, cum tragœdiis quoq; eadem ætate præiuderet, πλὴν ψυχῆς, ἀγάθωνα ἑλπίων, ἐπὶ χεῖλεσιν ἔρχομαι. ἡλθε γὰρ ἡ τλήμων, ὡς διαβησομένη.

Orta ex his lætitia, & omnibus in censorium risum remissis, ac retractantibus quæ a singulis antiquæ festiuitatis sapore plata sunt: Symmachus ait, Hos Platonis uersiculos, quorum magis uenustatem an breuitatem mireris incertū est, legisse me memini in latinum tanto latius uersos, quāto solet nostra q; Græcorum lingua breuior & angustior existimari. Et, ut opinor, hæc uerba sunt.

Dum semhiulco sauiō
Meum puellum suauior,
Dulcemq; florem spiritus
Duco ex aperto tramite,

H Anima ægra & faucia
Cucurrit ad labias mihi,
Rictumq; oris peruium,
Et labra pueri mollia
Rimata itineri transitus

Vt transiliret nititur.
Tum si moræ quid plusculæ
Fuiſſet in coitu osculi
Amoris igne percita
Transiſſet, & me linqueret.
Et mira prorsum res foret
Vt ad me fierem mortuus,
Ad puerum intus uiuerem.

De iocis M. T. Ciceronis.

Caput .III.

Ciceronis
iocus.

Ed miror omnes uos ioca tacuisse Ciceronis, in quibus facundissimus, ut in omnibus, fuit. Et si uidetur, ut ædituus responsa numinis sui prædicat, ita ego quæ memoria suggererit, referam dicta Cicero nis. Tum omnibus ad audiendum erectis, ille sic incipit.

M. Cicero

M. CICERO, cū apud Damasippū cœnaret, & ille mediocri uino posito diceret, Bibite phalernū hoc, annorū quadraginta est, Bene, inquit, ætatem fert. In Damasippum.

IDEM cum Lentulum generum suum exiguæ staturæ hominem lōgo gladio accinctum uidisset, Quis, inquit, generum meum ad gladium alligauit? In Lentulū

NEC QUINTO Ciceroni fratri circa similem mordacitatem pepercit. Nam cum in ea prouincia quam ille rexerat, uidisset clypeatam imaginem eius, ingentibus liniamentis usq; ad pectus ex more pictam (erat autem Quintus ipse staturæ paruæ) ait, Frater meus dimidius maior est q̄ totus. In Q. frēm

IN CONSULATU Vatini, quem paucis diebus gessit, notabilis Ciceronis urbanitas circumferebatur. Magnum ostentum, inquit, anno Vatini factum ē, quod illo consule, nec bruma, nec uer, nec æstas, nec autumnus fuit. In Vatiniū

QUERENTI deinde Vatini quod grauatus esset domum ad se infirmatum uenire, respondit. Volui in consulatu tuo uenire, sed nox me comprehendit. B

VLCISCI autem se Cicero uidebatur, ut qui respondiſſe sibi Vatiniū meminerat, cum humeris se Reipu. de exilio reportatum gloriaretur. Vnde ergo tibi uarices?

CANINIUS quoq; Reuilius, qui uno die, ut Seruius retulit, consul fuit, rostra cum ascendisset, pariter honorem inuit consulatus, & eierauit. quod Cicero gaudens omni occasione urbanitatis increpuit, In Caniniū *λογωδωξητος* est Caninius consul. Deinde, Hoc consecutus est Reuilius, ut quæreret, quibus consulibus cōsul fuerit. Dicere præterea non destitit, Vigilantem habemus consulem Caninium, qui in consulatu suo somnum non uidit. C

POMPEIUS Ciceronis facietiarum impatiens fuit. Cuius hæc de eo dicta ferebantur, Ego uero quem fugiam habeo, quem sequar non habeo. Sed & cum ad Pompeium uenisset, dicentibus sero eum uenisse, respondit, Minime sero ueni, nam nihil hic paratum uideo. Deinde interroganti Pōpeio, ubi gener eius Dolobella esset, respondit. Cum socero tuo. Et cum donasset Pompeius transfugam ciuitate Romana, O hominem bellum, inquit, Gallis ciuitatem promittit alienam, qui nobis nostram non potest reddere. Propter quæ merito uidebat dixisse Pompeius, Cupio ad hostes Cicero transeat, ut nos timeat. In Pompeium

IN Cæsarem quoq; mordacitas Ciceronis dentes suos strinxit. Nam primum post uictoriam Cæsaris interrogatus, cur in electione partis errasset, respondit, Præcinctura me decepit. iocatus in Cæsarem, qui ita toga præcingebat, ut trahendo laciniam, uelut mollis incederet: adeo, ut Sylla tanq; prouidus dixerit Pōpeio, Caue tibi illum puerum male præcinctum. In Cæsare. D

DEINDE cum Laberius in fine ludorum anulo aureo honoratus a Cæsare, euestigio in quatuordecim gradibus ad spectādum trāsisset, uiolato ordine, & cum detractus esset eques Romanus, & cum Mimus remissus, ait Cicero prætereunti Laberio sedile quærenti, Recepiſsem te, nisi anguste sederem. simul & illum respuens, & in nouum senatum iocatus, cuius numerum Cæsar supra fas auxerat. Nec impune, Respondit enim Laberius. Mirum si anguste sedes, qui soles duabus sellis sedere. exprobrata leuitate Cicerōis, qua immerito optimus ciuis male audiebat. Idem Cicero alias facilitatem Cæsaris in eligendo sena-

tum irrisit palam. Nam cum ab hospite suo Publio Mallio rogaretur, ut Decurionatum priuigno eius expediret, assistente frequentia dixit, Romæ si ius habebit Pomp. difficile est. Nec intra hæc mordacitas stetit. Quippe ab Androne quodam Laodiceno salutatus, cum causam aduentus requisuisset, comperissetq; (nam ille se legatum de libertate patriæ ad Cæsarem uenisse respondit), ita expressit publicam seruitutem. *ἔὰρ ἐπιτύχης, ἡδὲ παρὶ ἡμᾶς πρῆσθυσον.* Si obtinueris, & pro nobis intercede.

In M. Antonium

VIGEBAT in eo excedens iocus, & seria mordacitas, ut hoc est ex epistola ad C. Cassium dictatoris uiolatorem. Vellem Idibus Martiis me ad cœnam inuitasses, profecto reliquiarum nihil fuisset, nunc me reliquiæ nostræ exercent. Idem Cicero de Pifone genero & M. Lepido lepidissime cauillatus est.

F
Trāsitus ad
caput quartum

DICENTE adhuc Symmacho, & (ut uidebatur) plura dicturo, intercedens Auienus, ut fieri in sermonibus conuiuialibus solet, Nec Aug. inquit, Cæsar in huiusmodi dicacitate quoq; minor, & fortasse nec Tullio. Et si uolentibus uobis erit, aliqua eius quæ memoria suggesserit, relaturus sum. Et Horus. Permite Auieno Symmachus explicet de his, quos iam nominauerat: dicta Ciceronis, & opportunius quæ de Augusto uis referre succedent. Reticente Auieno, Symmachus. Cicero, inquam, cum Pifone gener eius mollius incederet, filia autem concitatus, ait genero, Ambula tanq; scœmina. Ait filia, Ambula tanq; uir. Et cum M. Lepidus in senatu dixisset patribus conscriptis, Ego non tanti fecissem simile factum: Tullius ait, Ego non tanti fecissem *ὁμοίωτον*. Sed perge Auieno, ne ultra te dicturientem retardem.

In Pifone
In lepidum

G

¶ De iocis Augusti in alios, & aliorum rursus in ipsum.
Caput .IIII.

Augusti Iocosa in multis

ET ille. Augustus, inquam, Cæsar affectauit iocos, saluo tamen maiestatis pudorisq; respectu, nec ut caderet in scurram. Aiacem tragediam scripserat, eandemq; q; sibi displicuisset, deleuerat. Postea Lucius grauis tragicœdiarum scriptor interrogabat eum, quid ageret Ajax suus. Et ille, in spongiam, inquit, incubuit.

IDEM AVGVSTVS, cum ei quidam libellum trepidus offerret, & modo proferret manum, modo traheret. Putas, inquit, te assem elephanto dare?

H IDEM CVM ab eo Pacuius Taurus congiarium peteret, diceretq; iam hoc homines uulgo loqui, non paruam ab illo sibi pecuniam datam, Sed tu, inquit noli credere.

ALIVM præfectura equitum summotum, & insuper salarium postulantem, dicentemq; non lucri causa dari hoc mihi rogo: sed ut iudicio tuo munus uidear impetrasse, & ita officium deposuisse, Hoc dicto repercutit, Tu te accepisse apud omnes affirma, & ego dedisse me non negabo.

VRBANITAS eiusdem innotuit circa Herennium deditum uitiis iuuenem, quem cum castris excedere iussisset, & ille supplex hac deprecatione uteretur, Quo modo ad patrias sedes reuertar? quid patri meo dicam? respondit, Dic me tibi displicuisse.

Saxo in

SAXO IN expeditione percussus, ac notabili cicatrice in fronte deformē, nimium tamen sua opera iactantem: sic leuiter castigauit, At tu cum fugies, inquit, nunquā post te respexeris.

GALBAE, cuius informe gibbo erat corpus, agenti apud se causam: & frequenter dicenti, corrige in me liquid reprehēdis. respondit, Ego te monere possum, corrigere non possum.

CVM MVLTII Seueri Cassio accusante absoluerentur, & architectus fori Augusti expectationem operis diu traheret, ita iocatus est, Vellem Cassius & meum forum accusasset.

VECTIVS cum monumentum patris exarasset, ait Augustus, Hoc est uere monumentum patris colere.

CVM AVDISSET inter pueros, quos in Syria Herodes rex Iudæorum intra bimatum iussit interfici, filium quoque eius occisum, ait, Melius est Herodis porcum esse quā filium.

IDEM Augustus, quia Meccenatem suam nouerat esse stilo remisso, molli, & dissoluto, talem se in epistolis, quas ad eam scribebat, sapientius exhibebat: & contra castigationem loquendi, quam alias ille scribendo seruabat, in epistola ad Meccenatem familiari, plura in iocos effusa subtexit, Vale meli gentiū, metuelle, ebur ex heururia, iaser aretinum, adamas supernas, tyberinum margaritum, cilneorum smaragde, iaspis figulorum, berylle porfennæ, carbunculum habebas *ἢ α σαρκίω πάντα μαλάγματα mœcharum.*

EXCEPTVS est a quodam cœna satis parca, & quasi quotidiana. Nam pene nulli se inuitanti negabat. Post epulum igitur, inops ac sine ullo apparatu discedēs, uale dicenti hoc tantum insultrauit, Non putabā me tibi tā familiarē. CVM DE Tyriæ purpuræ, quam emi iusserat, obscuritate quereretur, dicente uenditore, erige altius, & suspice: his usus est salibus, Quid ergo: ut me Por. Romanus dicat bene cultum, in solario ambulaturus sum?

NOMENCLATORI suo, de cuius obliuione querebatur, dicenti: nunquid ad forum mandas? Accipe, inquit, commendatitias, quia illic neminem nosti. VATINIO in prima sua ætate eleganter insultauit. Confusus ille podagra, uolebat tamen uideri discussisse uicium, & mille passus ambulare se gloriabatur. Cui Cæsar, Non miror, inquit, dies aliquanto sunt longiores.

RELATA ad se magnitudine æris alieni, quā quidam eques Romanus dum uixit excedentem ducenties. LL S. celauerat, culcitram emi cubicularem in eius auctione sibi iussit. Et præceptum mirantibus, hanc rationem reddidit, Habēda est ad somnum culcitra, in qua ille, cum tantum deberet, dormire potuit.

NON EST intermittendus sermo eius, quem Catonis honori dedit. Venit forte in domum, in qua Cato habitauerat. Dein Strabone in adulationem Cæsaris male existimante de Catonis peruicacia, ait, Quisquis præsentem statum ciuitatis commutari nō uolet, & ciuis & uir bonus est. Satis serio, & Catonem laudauit: & sibi, ne quis affectaret res nouas, consuluit.

E
Ioci aliorum
in Augustū

SOLEO in Augusto magis mirari quā pertulit iocos, quā ipse quos protulit. quia maior est patientiā quā facundiā laus. maxime, cum æquanimiter aliqua etiam iocis mordaciora pertulerit. Cuiusdam prouincialis iocus asper innotuit. Intrauerat Romam simillimus Cæsari, & in se omnium ora conuerterat. Augustus perducere hominem ad se iussit, uisumque hoc modo interrogauit, Dic mihi adolescens, fuit aliquando mater tua Romæ? Negauit ille: nec contentus adiecit, sed pater meus sæpe.

TEMPORIBUS triumuiralibus Pollio cum Fescenninos in eū Augustus scripsisset, ait, At ego taceo. Non est enim facile in eum scribere, qui potest perscribere.

F Curtius eques Romanus deliciis diffluens, cum macrum turdum sumpsisset in conuiuio Cæsaris, interrogauit an mittere liceret. Respondit princeps, quid ni liceat? Ille statim per fenestram misit.

Aes alienum Augustus cuiusdam senatoris chari sibi, non rogatus exoluerat, numerato quadragies. At ille pro gratiarum actione hoc solum ei scripsit, Mihi nihil.

G Solebat Licinius libertus eius inchoati opera patrono magnas pecunias conferre, quem morem secutus, centum promisit per libellum, in quo uirgulæ supductæ pars ultra pecuniæ defectiōnem protēdebatur, uacante infra loco. Cæsar occasione usus, priori alterum centies sua manu iunxit, spacio diligenter expleto, & affectata literæ similitudine, geminatamque accepit summam dissimulante liberto. Qui postea cœpto alio opere, leniter factum suum Cæsari obiecit, libello tali dato, Confero tibi domine ad noui operis impensam, quod uidebitur.

Mira etiam censoris Augusti & laudata patientia. Corripiebatur eques Romanus a principe, tanquam minuisset facultates suas. At ille se multiplicasse coram probauit. Mox eidem obiecit, quod ad contrahendum matrimonium legibus non paruisset. Ille uxorem sibi & tres liberos esse dixit. Tunc adiecit, Post hac Cæsar cum de honestis hominibus inquiris, honestis mandato.

H Etiam militis non libertatem tantum, sed & temeritatem tulit. In quadam uilla inquietas noctes agebat, rumpente somnum eius crebro noctuæ cantu. Præhendendam curauit noctuam. Miles aucupii peritus, & spe ingentis præmii, protulit. Laudato imperator mille nummos dari iussit. Ille ausus est dicere. Malo uiuat, auemque dimisit. Quis non miratus est, non offenso Cæsare, abiisse militem contumacem?

Veteranus cum die sibi dicto periclitaretur, accessit in publico ad Cæsarem, rogauitque ut sibi adesset. Ille aduocatum quem ex comitatu suo elegerat, sine mora dedit, commendauitque ei litigatorem. Exclamauit ingenti uoce Veteranus, At non ego Cæsar periclitante te Actiaco bello, uicarium quaesui, sed pro te ipse pugnauit. detexitque impressas cicatrices. Erubuit Cæsar, uenitque in aduocationem, ut qui uerere non superbus tantum, sed etiam ingratus uideri.

Delectatus inter coenam erat pueris symphoniaciis Turonii Flacci mango- nis, atque eos frumēto donauerat, cum in alia acroamata fuisset liberalis numis. Eisdemque postea Turonius æque inter coenam quaerenti Cæsari, sic excusauit, Ad molas sunt.

Sublimis

Sublimis Actiaca uictoria reuertebatur, occurrit ei inter gratulantes, coruum tenens, quem instituerat hoc dicere, Aue Cæsar uictor imperator. Miratus Cæsar officiosam auem, uiginti milibus nummum emit. Socius opificis ad quem nihil ex illa libertate peruenerat, affirmauit Cæsari, habere illum & alium coruum, quem ut afferre cogeretur, rogauit. Allatus uerba quæ didicerat, expressit, Aue uictor imperator Antoni. Nihil exasperatus, satis duxit iubere illum diuidere donatiuum cum contubernali. Salutatus similiter a Psitaco, emi iussit eum. Idem miratus in pica, hanc quoque redemit. Exemplum sutorem pauperem sollicitauit, ut coruum institueret ad parem salutationem: qui impendio exhaustus, sæpe ad auem non respondentem dicere solebat, opera & impensa periit. Aliquando tamen coruus coepit dicere dictatam salutationem. Hac audita dum transit Augustus, respondit, Satis domi saluatorum talium habeo. Superfuit coruo memoria, ut & illa quibus dominum querentem solebat audire, subtexeret, opera & impensa periit. Ad quod Cæsar risit, emique aue iussit, quanti nullam adhuc emerat.

Solebat descendenti a palatio Cæsari honorificum aliquod epigramma porrigere Græculus. Id cum frustra sæpe fecisset, rursusque eum id facturum uidisset Augustus, breue manu sua in charta exarauit græcum epigramma. pergenti deinde ad se obuiam misit. Ille legendo laudare, mirari tam uoce quam uultu. Cumque accessisset ad sellam, demissa in fundam pauperem manu, paucos denarios protulit, quos principi daret. Adiectus hic sermo *μη κατὰ τὴν τύχην σὴν σεβασέ, εἰ πλέον ἐσθούρ.* Non secundum fortunam tuam Auguste, si plus haberem, plus darem. Secuto omnium risu, dispensatorem Cæsar uocauit, & sestertia centum milia græculo numerari iussit.

¶ Super iocis ac moribus Iuliae Augusti filiae. Caput V.

Vltis aliqua & filiae eius Iuliae dicta referamus. Sed si garrulus non putabor, uolo de moribus foeminae pauca praemittere, ni quisquam uestrum habeat seria & discenda quae proferat. Hortantibusque omnibus ut coepto insisteret, ita de Iulia orsus est. Annum agebat tricesimum & octauum, tempus aetatis (si mens sana superesset) uergentis in senium. sed indulgentia tam fortunae quam patris abutebatur, cum alioqui literarum amor multaque eruditio, quod in illa domo facile erat, praeterea mitis humanitas, minimeque saeuus animus, ingentem foeminae gratiam conciliarent, mirantibus qui uitia noscebant tantam pariter diuersitatem. Non semel praeeperat ei pater, temperato tamen inter indulgentiam grauitatemque sermone, quatinus moderaretur profusos cultus, perspicuosque comitatus. Idem cum ad nepotum turbam similitudinemque respexerat, qua representabatur Agrippa, dubitare de pudicitia filiae erubescere. Inde blandiebatur sibi Augustus, laetum in filia animum usque ad speciem procacitatis, sed reatu liberum. & talem fuisse apud maiores Claudiam credere audebat. Itaque in amicos dixit, duas habere se filias delicatas, quas necesse haberet ferre, Iuliam & Rempub.

IULIA VENERAT AD EVM LICENTIORE habitu, & oculos offenderat patris tacentis. Mutauit cultus sui postera die morem, & laetum patrem affectata seueritate complexa est. At ille qui pridie dolorem suum continuerat,

Iuliae Augusti filiae mores,

Responsum Iuliae.

Etinuerat, gaudium continere non potuit. Et quantum ait in filia Augusti probabilior est hic cultus? Non defuit patrociniuo suo Iulia his uerbis. Hodie enim me patris oculis ornaui, heri uiri.

NOTVM & illud. Auertent in se populum in spectaculo gladiatorum Liuia & Iulia, comitatus dissimilitudine. Quippe cingentibus Liuiam grauibus uiris: hæc iuuentutis & quidem luxuriosæ grege circūsidebatur. Admonuit pater scripto, Videret quantum inter duas principes foeminas interesset. Eleganter illa rescriptit, Et hi mecum senes sient.

EADEM Iulia mature habere coeperat canos, quos legere secreto solebat. Subitus interuentus patris aliquando oppressit ornatrices. Dissimulauit Augustus, Deprehensis super uestem earum canis, & aliis sermonibus tempore extracto,

Finduxit ætatis mentionem: interrogauitq; filiam, utrum post aliquot annos cana esse mallet, an calua. Et cum illa respondisset, Ego pater cana esse malo: sic illi mendacium obiecit, Quid ergo istæ te caluam tam cito faciunt?

ITEM cum grauem amicum audisset Iulia suadentem, melius facturam, si se cõposuisset ad exemplar paternæ frugalitatis, ait. Ille obliuiscitur Cæsarem se esse, ego memini me Cæsaris filiam.

CVMQVE conscii flagitiorum mirarentur, quo modo similes Agrippæ filios procrearet, quæ tam uulgo potestatem corporis sui faceret, ait, Nunquam em̄ nisi nauis plena tollo uectorem.

Populiæ
responsum

SIMILE dictum Populiæ M. filia, quæ miranti cuidam quid esset, quapropter aliæ bestia nunquam mare desiderarent, nisi cum pregnantes uellent fieri, respondit, bestia enim sunt.

Casellij
dictum.

¶ Rursus de uirorum iocis argutisq; responsis. Caput .VI.

Sed ut a foeminis ad uiros, & a lasciuis iocis ad honestos reuertar, Casellius Siurisconsultus, urbanitatis miræ libertatisq; habebatur. Præcipue tamen is iocus eius innotuit. Lapidatus a populo Vatinius, cum gladiatoriu munus ederet, obtinuerat, ut ædiles edicerent, ne quis in arenam nisi pomum misisse uellet. Forte iis diebus Casellius consultus a quodam, an nux pinea pomum esset: respondit, si in Vatinium missurus es, pomum est.

MERCATORI deinde quemadmodum cum socio nauem diuideret interroganti, rñdisse traditur. Nauem si diuidis, nec tu nec socius habebitis.

M. Lollij
iocus.

IN GALBAM eloquentia clarum, sed quæ habitus, ut supra dixi, corporis destruebat, M. Lollii uox circumferebatur, Ingenium Galbæ male habitat.

Orbiliij
responsum

IN EVNDEM Galbam Orbilius grammaticus acerbis irrisit. Prodierat Orbilius in reum testis, quem Galba ut confunderet, dissimulata eius professione, interrogauit, quid artium facis? Respondit, In sole gibbos fricare soleo.

Cæcillij
dictum.

LVCIVS Cæcilius, cum C. Cæsar aliis qui secum pila lusitabant centena sestertia, illi uni quinquaginta dari iussisset: quid ego, inquit, una manu ludo & non duabus, ut plus habere possim?

Valerij
Cauillum.

CVM IRATVS esse Pub. Clodius Decimo Valerio diceretur, quod ei nummum petenti non dedisset, Quid amplius, inquit, mihi facturus es, nisi ut Dyrhachium eam & redeam? alludens ad Ciceronis exilium.

De sententiis ac dictis Laberii & Publii mimographorum, deq; Pylade ac Hyla histrionibus. A
Caput .VII.

Ed quia & paulo ante Aurelius Symmachus, & ego nūc, Laberii fecimus mentionem, si aliqua huius atq; Publii dicta referemus, uidebimur & adhibendi conuiuio Mimos uitasse lasciuiam: & tamen celebritatem, quam cum adsunt illi excitare pollicetur, imitari. Laberium asperæ libertatis equitem Romanum Cæsar quingentis milibus inuitauit, ut prodiret in scenam, & ipse ageret Mimos, quos scriptitabat. Sed potestas non solum si inuitet, sed etiam supplicet, cogit. Vnde se & Laberius a Cæsare coactum in prologo testatur his uersibus.

Necessitas, cuius cursu auersu impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerunt,
Quo me trahit pene extremis sensibus?
Quem nulla ambitio, nulla unq; largitio,
Nullus timor, uis nulla, nulla autoritas
Mouere potuit in iuuenta de statu,
Ecce in senecta ut facile labefecit loco
Viri excellentis mente clemente edita
Submissa placide blandiloquens oratio.
Etenim ipsi dii negare cui nil potuerunt,
Hominem me denegare quis posset pati?
Ego bis tricenis annis actis sine nota,
Eques Romanus lare egressus meo,
Domum reuertar Mimus, nimirum hoc die
Vno plus uixi mihi q̄ uiuendum fuit.
Fortuna immoderata in bono æque atq; in malo,
Si tibi erat libitum literarum laudibus
Floris cacumen nostræ famæ frangere,
Cur cum uigebam membris præuiridantibus,
Satisfacere populo & tali cum poteram uiro,
Non flexibilem me concuruasti, ut caperes?
Nunc me quo deiicis? quid ad scenam affero?
Decorem formæ, an dignitatem corporis?
Animi uirtutem, an uocis iocundæ sonum?
Ut hedera serpens uires arboreas necat,
Ita me uetustas amplexu annorum necat.
Sepulchris similis, nil nisi nomen retineo.

In ipsa quoq; actiōe subinde se qua poterat ulciscēbat, inducto habitu Syri, qui uelut flagris cæsus, p̄ripiētis se similis, exclamabat, Porro qrites libertatē pdidimus. Et paulopost adiecit, Necesse est multos timeat, quē multi timēt. Quo dicto uniuersitas populi ad solū Cæsarē oculos & ora conuertit, notantes eius impotentiam hac dicacitate lapidatā. Ob hæc in Publiū uertit fauorē. Is Publius natione Syrus, cū puer ad patronū domū esset adductus, pmeruit eum nō minus

Laberii
uersus.

B

C

D

Publii
dicta.

↑ potentia

E minus salibus & ingenio, quàm forma. Nam forte cum ille seruum suum hydropicum iacentem in area uidisset, increpuissetque quid in sole faceret: respondit, aquam calefacit. loculari deinde super coenam exorta quaestione, quodnam esset molestum otium, aliud alio opinante, ille podagrici pedes dixit. Ob hæc & alia manumissus, & maiore cura eruditus, cum Mimos componeret, ingentisque assensu in Italiae oppidis agere coepisset, productus Romæ per Cæsaris ludos, omnes qui tunc scripta & operas suas in scenam locauerant, prouocauit, ut singuli secum posita inuicem materia pro tempore contenderent. Nec ullo recusante, superauit omnes, in quis & Laberium. Vnde Cæsar arridens hoc modo pronuntiavit, Fauente tibi me, uictus es Laberi a Syro. Satimque Publio palmam, & Laberio anulum aureum cum quingentis sestertiis dedit. Tunc Publius ad Laberium recedentem ait, Qui cum contendisti scriptor, hunc spectator subleua. Sed &

F
Ex Gel. fe-
re lib. xvii,
cap. xliiii.

Laberius sequenti statim commissione, Mimo nouo interiecit hos uersus.

Non possunt primi esse omnes omni in tempore.

Summum ad gradum cum claritatis ueneris, consistes

Aegere, & citius quàm descendas, decides.

Cecidi ego, cadet qui sequitur, laus est publica.

Publii sen-
tentia le-
pidæ,

Publii autem sententiæ feruntur lepidæ, & ad communem usum accommodatissimæ. Ex quibus has fere memini singulis uersibus circumscriptas.

G Malum consilium est, quod mutari non potest.

Beneficium dando accepit qui digno dedit.

Feras, non culpes, quod mutari non potest.

Cui plus licet quàm par est, plus uult quàm licet.

Comes facundus in uia pro uehiculo est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Hæredis fletus sub persona risus est.

Furor fit læsa sæpius patientia.

Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

H Nimum altercando ueritas amittitur.

Pars beneficii est, quod petitur si cito neges.

Ita amicum habeas, posse ut fieri hunc inimicum putes.

Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.

Nuncquid periculum sine periculo uincitur.

Pylades &
Hylas hi-
striones,

Sed quia semel ingressus sum scenam loquendo, non Pylades histrio nobis omitendus est, qui clarus in opere suo fuit temporibus Augusti, & Hylam discipulum usque ad æqualitatis contentionem eruditione prouexit. Populus deinde inter utriusque suffragia diuisus est. Et cum canticum quoddam saltaret Hylas, cuius clausula erat, τὸν μέγαν ἀγαμέμνονα, sublimem ingentemque Hylas uelut metiebatur. Non tulit Pylades, & exclamauit e cauea, σὺ μακροῦ ὄν μεταποιῆς. Tunc eum populus coegit idem saltare canticum. Cumque ad locum uenisset, quem reprehenderat, expressit cogitantem, nihil magis ratus magno duci conuenire, quàm pro omnibus cogitare. Saltabat Hylas Oedipodem. & Pylades hac uoce securitate saltantis castigauit. σὺ βλίπης. Cum in Herculem furentem prodisset, & nonnul-

lis inces-

lis incessum histrioni conuenientem non seruare uideret, deposita persona, ridē A
 tes increpuit, *μαρὸν μανόμενον ὄρχεσθαι*. Hac fabula & sagittas iniicit in populum.
 Eandem personam cum iussu Augusti in triclinio ageret, & intendit arcum, &
 spicula immisit. Nec indignatus est Cæsar, eodem se loco Pyladi, quo Po. Ro.
 fuisse. Hic quia ferebatur mutasse rudis illius saltationis ritum, quæ apud ma-
 iores uiguit, & uenustam induxisset nouitatem, interrogatus ab Augusto, quæ
 saltationi contulisset, respondit. *λυδῶν συριγγῶν*. Idem cum propter populi seditio-
 nem pro contentione inter se Hylamq; habita, concitatam indignationem ex-
 cepisset Augusti, respondit, *βασιλεῦ, ἕασον αὐτοὺς πρὶ ἡμῶν ἀπολεῖσθαι ἢ εὐκαρίσθαι*.

¶ Quo modo Plato uino indulgendum esse præceperit. Et quam perniciosum turpeq; sit,
 tactus ac gustus uoluptatibus esse obnoxium. Caput .VIII.

His dictis, & excitata lætitia, cum in Auieno memoria florida, & amœ B
 nitas laudaretur ingenii, mensas secundas minister admouit.

ET FLAVIANVS, Multi ut extimo in hoc a Varrone dissentiunt,
 qui in illa lepidissima satyra Menippea, quæ inscribitur, Nescis quid uesper ue
 hat, de secunda mensa placentas remouit. Sed quæso dicas Cecinna uerba ipsa
 Varronis, si tibi beneficio memoriæ tenacioris hæserunt. Et Albinus, Locus
 inquit Varronis quem referri a me imperas, in his fere uerbis est, Bellaria ea
 maxime sunt mellita, quæ mellita non sunt. Dulcibus enim cum pepsi societas
 infida. Significant aut bellaria omne mēfæ secundæ genus. Nam quæ *πίματα*
 Græci uel *φαγηματα* dixerunt, ea ueteres nostri appellauere bellaria. Vina quo- C
 q; dulciora est inuenire in comediis antiquioribus hoc uocabulo, dictaq; ea
 Liberi bellaria. Et Euangelus, Agite, antequam surgendum nobis sit, uino
 indulgeamus, quod decreti Platonici autoritate faciemus: qui existimauit fo-
 mitem esse quendam & incitabulum ingenii uirtutisq; si mens & corpus ho-
 minis uino flagret. Tum Eustachius, quid agis, inquit, Euangele? an Platonē
 extimas haurienda passim uina suasisse, & non magis inter minuta pocula iu-
 cundiorē liberalioremq; inuitationem, quæ fieret sub quibusdam quasi arbi-
 tris & magistris conuiuiorum sobrijs, non improbasse? Et hoc est quod in pri-
 mo & in secūdo de legibus non inutile uiris esse decernit. Nam & modicis ho-
 nestisq; inter bibendum remissionibus resciri integrariq; animos ad instauran-
 da sobrietatis officia extimauit: redditosq; sensim lætiores, & ad intētionē rur-
 sus capessendas fieri habiliores, & simul si qui penitus in his affectionum cupi-
 ditatumq; errores inessent, quos celaret alioqui pudor reuerens, ea omnia sine
 graui periculo libertate per uinum data detegi, & ad corrigendum medendum
 q; fieri opportuniōra. Atque hoc etiam Plato ibidem dicit, non diffugiendas
 esse huiusmodi exercitationes aduersus propulsandam uini uiolentiam: neq;
 ullum unquam continentem prorsum, aut temperantem satis fideliter uisum ef-
 se, cui uita non inter ipsa errorum pericula, & in medijs uoluptatum illecebris
 explorata sit. Nam cui libentia gratiaq; omnes conuiuiorum incognita sint,
 quique illarum omnino expers sit, si eum forte ad participandas huiusmodi
 uoluptates, aut uoluntas tulerit, aut casus induxerit, aut necessitas impule-
 rit, mox deliniri & capi, neque mentem eius animumque consistere. Con-
 grediendū

E grediendum igitur, & tanquā in acie quadam cum uoluptariis rebus, cumque ista uini licentia cominus decernendum. ut aduersus eas non fuga, nec absentia simus tuti: sed animi uigore, & constanti praesentia, moderatoque usu temperantiam continentiamque tueamur: & calefacto simul refectoque animo, siquid in eo uel frigida tristitia, uel torpentis uerecundiae fuerit, diluamus.

Ex Gel. lib.
xix. capi. ii.

SED QVIA uoluptatum fecimus mentionem, docet Aristoteles a quibus uoluptatibus sit cauendum. Quinque enim sunt sensus hominum, quos Graeci αἰσθήσεις appellunt, per quos uoluptas animo aut corpori quaeri uidetur: tactus, gustus, odoratus, uisus, auditus. Ex iis omnibus uoluptas quae immodice capit, ea turpis atque improba est. Sed enim quae nimia ex gustu atque tactu est, ea uoluptas sicut sapientes uiri cōsuerunt, omnium rerum foedissima est, eosque maxime qui sese duabus istis uoluptatibus dederunt, grauissimi uitii uocabulis Graeci appellauerunt, uel ἀκρατεῖς, uel ἀκολάσους. Nos eos uel incontinentes dicimus uel intemperates. Ista autem uoluptates duas, gustus atque tactus, id est, cibi atque ueneris, solas hominibus communes uidemus esse cum beluis. Et idcirco pecudum ferorumque animalium numero habetur, quisquis est his ferarum uoluptatibus occupatus. Caeterae ex tribus aliis sensibus proficiscentes, hominum tantum propriae sunt. Verba super hac re Aristotelis philosophi in medium proferam, ut quid de his infamibus uoluptatibus tam clarus atque inclutus uir sentiat publice.

G Διατὶ οἱ κατὰ τὴν φύσιν ἀφῆς ἢ γενέσεως ἡδονῶν γιγνομένων ἀρῆς ἢ πλεονεξίας, ἀκρατεῖς λέγονται. οἵ τε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια, ἀκόλαστοι, οἵ τε περὶ τὰς φύσιν τροφῆς ἀπολαύσεις. τῶν δὲ κατὰ πλεονεξίαν τροφῆν, ἀπ' ἐνίων μὲν τῆς γλώττης, ἀπ' ἐνίων δὲ τῆς λαρυγγί. διότι καὶ φιλοζένηται γαστρίων λαρυγγί. οἱ δὲ κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀκοῆν οὐκ ἐστὶν, ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τῶν γιγνομένων ἡδονῶν κοινὰς εἶναι ἡμῶν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις. ἀπὸ οὗ οὐσα κοινὰ ἀτιμώτατα εἰσὶ καὶ μάλα μόνον ἐπονεῖσθαι. ὥστε τῶν ὑπὲρ τῶν ἡπιώμενον λέγομεν. καὶ ἀκρατῆ, καὶ ἀκόλαστον λέγομεν. διὰ τὸ ὑπὲρ τῆς χρείας ἡδονῶν ἡπιάσθαι, οὐσῶν δὲ τῶν αἰσθησίων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνον τῶν προσημειωμένων ἡδέονται. κατὰ δὲ τὰς ἄλλας, ἢ ὅλως οὐχ ἡδέονται, ἢ κατὰ συμβεβηκός τῶν πάσων. ὄσων μὲν γὰρ τῶν ὄσων, ἢ ὀσφραίνόμενον χραίσει. ὅτι ἀπολαύσει, καὶ ὅταν πληρωθῆσθαι οὐδὲ τὰ τοιαῦτα ἡδέεται αὐτῶν. ὡσπερ οὐδὲ ἡμῶν ἢ τῶν παρὶχουσι ὀσμῆ, ὅταν ἄδην ἔχωμεν τῶν φαγῶν, ὅταν δὲ ἐνδεῆς ὤμεν ἡδέεται. ἢ δὲ τῶν ῥόδου ἀπὸ ἡδέεται.

Quis igitur habens aliquid humani pudoris, uoluptatibus istis duabus, coeundi atque comedendi, quae homini cum suae atque alino communes sunt, gratuletur: Socrates quidem dicebat, homines multos propterea uelle uiuere, ut ederent & biberent: se bibere atque esse, ut uiueret. Hippocrates autem diuina uir sententia, de coitu uenereo ita existimabat. Partem esse quandam morbi teterrimi, quem nostri comitalem dixerunt. Namque ipsius uerba haec traduntur.

τὸ συνουσίον εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν. id est, coitum esse paruum morbum comitalem.

FINIS SECVNDI LIBRI.

Secundo huic libro suum deesse finem, & sequenti item principium, id facilius perspicere, quam ut admonendus sit lector. Si quid tamen lucis tantis addi tenebris queat, hanc librorum putem fuisse cohaerentiam. In fine primi libri mentio facta erat de poeta Vergilio. Sed cum coenae tempus interpellaret, placitum fuit sermonem eum referuari colloquio diei sequentis. Quare cum secundus liber ea contineat, quae dicta erant inter coenandum, restabat, ut tertio ea quae de Vergilio dicenda erant explicarentur, quorum magnam certe partem desiderari nemo non facile animaduertit. Sed haec deplorari a nobis possunt, emendari non possunt.

Macrobi